

DOI: 10.7596/taksad.v6i6.1223

Citation: Aksu, M., & Gürbüz, A. (2017). D8 Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret İşlemlerinde Barter Yönteminin Uygulanabilirliği. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 578-592. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1223>

D8 Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret İşlemlerinde Barter Yönteminin Uygulanabilirliği

Applicability of Barter Method in Foreign Trade Transactions between D-8 Countries

Murat Aksu¹, Ahmet Gürbüz²

Abstract

Economic crises, which are experienced every 10 years, increase the obligation to use alternative methods in foreign trade. One of the main ideas advocated by governments to develop the economy is to encourage local expenditures. However, it is not clear how this policy will motivate behavior change. Although local currency initiatives are becoming increasingly popular, some practicalities are seldom successful in promoting long-term spending on expenditure behaviors. It is important to develop the (BARTER) system to overcome some limitations of local currencies. Barter system is seen as an important source of funding for foreign trade in context of many countries. Given the rising of cost due to crises and the volatility of local currency value, the barter system is an effective way to reduce costs, improve business efficiency and free up stocks.

It is of great importance for countries to keep good relations with their relative states. Similarity in race, religion or tradition allows the world system to establish a common understanding. The D-8 organization established for this purpose appears as one unit of dynamic and young population from lands of three continents. However, despite this potential, the D-8 countries are having trouble on getting into action exactly. Present research sought to analyze how Turkey can improve foreign trade with D-8 countries by using barter system and how to supply products and product groups with money substitutes.

Keyword: Barter system, D-8 organization, Foreign trade.

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Pazar MYO, Turkey. E-mail: murat.aksu@gop.edu.tr

²Karabük Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Turkey. E-mail: agurbuz@karabuk.edu.tr

Öz

Yaklaşık her on yılda bir yaşanan ekonomik krizler, dış ticarete alternatif yöntemler kullanma mecburiyetini artırmaktadır. Hükümetlerin savunduğu temel fikirlerden biri, yerel harcamaları teşvik ederek büyümeyi sağlamaktır. Ancak bu durumun davranışsal değişimi nasıl motive edeceği açık değildir. Yerel para birimi girişimleri gittikçe daha popüler olmasına rağmen, bazı pratiklikler harcama davranışlarında uzun vadede ve yaygınlaşmanın teşvik edilmesinde nadiren başarılıdır. Yerel para birimlerinin bazı sınırlamalarını aşmak için, Barter sisteminin geliştirilmesi önemlidir. Barter sistemi ülkeler açısından dış ticarete önemli bir finansman kaynağı olarak görülmektedir. Krizler ve yerel para değerinin oynaklığı nedeniyle artan maliyet unsuru göz önüne alınırsa Barter sistemi maliyeti düşürmenin, ticari etkinliği artırmanın ve stokları eritmenin etkili bir yoludur.

Akraba devletler ile ilişkide olmak ülkeler açısından büyük önem arz eder. Irk, din veya geleneklerde benzerlik dünya sisteminde ortak bir anlayış oluşturmasını sağlar. Bu amaçlarla kurulmuş olan D-8 teşkilatı, üç kıtada toprak sahibi, dinamik ve genç nüfusu olan bir birlik olarak gözükmemektedir. Ancak bu potansiyele rağmen, D-8 ülkeleri tam anlamıyla harekete geçmek konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'nin, Barter sistemini kullanarak D-8 ülkeleri ile olan dış ticaretini ne ölçüde geliştirebileceği ve ihtiyacı olan ürünleri ve ürün gruplarını para ikameleriyle nasıl temin edebileceği araştırılmıştır.

Anahtar Kelime: Barter sistemi, D-8 teşkilatı, Dış ticaret.

1.Giriş

Uluslararası ticarete kullanılan birçok yöntemden biri de Barter yöntemidir. Değişen finansal şartlar ve paranın maliyetinin artması en eski yöntem olan Barter yöntemini bir alternatif olarak piyasa mekanizması içine tekrar sokmuştur (Tekin, 1999, s. 151). Barter; çok sayıda alıcının ve satıcının bir araya geldiği büyük çaplı bir pazar olmasının yanı sıra, belli kurallar dahilinde karşılaştıran, alıcılar ve satıcıların ilişkilerine bir düzenleme getiren, tarafların haklarını ve sorumluluklarını sınırlar içine alan karşı ticaret yöntemlerinden biridir (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 6).

D-8, Türkiye'nin öncülüğünde 1997 yılında kurulan ve üyelerini Türkiye, İran, Mısır, Malezya, Bangladeş, Pakistan, Endonezya ve Nijerya'nın oluşturduğu uluslararası bir kuruluştur. D-8 teşkilatının kuruluş amacı, geniş bir nüfus ve coğrafi alanı temsil eden bu ülkeler arasında ticari ilişkilerde yeni alternatif ve imkânlar bulmak, üye ülkeler arasında ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmek, uluslararası düzeyde karar alma sürecine katılımı artırmak ve gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki konumlarını güçlendirmektir (www.developing8.org).

Türkiye'nin D-8 ülkeleriyle dış ticaretinin Barter sistemi ile uyumunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın ilk bölümünde Barter yönteminin tanımı ve işleyişi anlatılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, D-8 birliğinin tarihçesi anlatılıp, D-8 ülkelerinin dünyadaki durumu ve Türkiye dış ticaretinde nasıl bir yer işgal ettiği açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde ise, Türkiye'nin D-8 ülkelerine en çok ihraç ve ithal ettiği ürün gurubu örnekleriyle Türkiye ile teşkilattaki diğer ülkeler arasında hangi fasıllarda Barter yapılabileceği araştırılmaktadır.

2.Barter Sistemi ve İşleyişi

“Barter” kelimesi köken olarak İngilizce 'den gelip, fiziki mal veya hizmetlerin takası anlamına gelmektedir. Takas ticaretin bilinen en eski yöntemi olup, insanlık tarihi boyunca süregelmiştir. Paranın kullanılmadığı

zamanlardan gelen takas, insanın kendi üretemediği/üretmediği bir mal veya hizmete sahip olmasının tek yolu olmuştur. Arz ve talebin karşılıklı giderilmesi için her iki tarafın da karşı taraftan sunulacak mallara istekli olması gerektiğinden paranın icadıyla geçerliliğini yitirmiştir (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 6). Barter ise geleneksel takas sisteminden farklı olarak paranın da kullanılabilmesi, çok sayıda tarafın katıldığı organize piyasalar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım bağlamında takas sistemindeki dezavantajlar ortadan kalkmıştır (Tekin, 1999, s. 152). Geleneksel ticarete paralel olarak bu sistemde de para kullanılmasına rağmen, para değer muhafaza aracı olarak değil muhasebe birimi olarak kullanılmıştır (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 6).

Bir finansal takas sistemi olarak belirtilen Barter, takas sisteminin iyileştirilmiş şeklidir. Barter takas ile kıyaslandığında daha modern ve kapsamlı bir finansman aracıdır (Marşap, 2001, s. 55). Günümüzde karşılaşılan ticari Barter sistemi gelişen teknolojik altyapıların ve ekonomilerdeki gelişmelerin bir sonucudur. Barter işlemleri, ticaret yapmak isteyen firma veya ülkelerin elektronik sistemde borçlandırılması, alacaklandırılması veya Barter çeki kullanılması ile yapılmaktadır. Barter sisteminin gelişmesi Barter kredisinin değerini artırmaktadır (Uyan, 2005, s. 10). Özellikle kriz dönemlerinde ellerinde yeterli mal ve hizmet bulunan şahıslar veya ülkeler yetersiz altın ve dolar rezervinden dolayı sıkıntılar yaşamıştır. Bu durum Barter sisteminin tekrar gündeme gelmesini sağlamıştır (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 2).

Barter; malların ve hizmetlerin talebinin parasal kaynağını sağlayacak olan takas kredisinin üretimi ile finansal sorunları çözmeye yardımcı olmakta, atıl kapasiteyi işler hale getirmekte ve ürünlerin en etkin şekilde akışını sağlamaktadır. Ticari Barter sistemi bu sebeplerden dolayı milli bir politika sayılarak desteklenmeli ve teşvik edilmelidir (Şimşek, 2004, s. 28-29).

Barter sistemini yapacağı ticaret faaliyetinde farklı bir metot olarak kullanmayı uygun gören firmanın Barter şirketine üye olması gerekir. Sisteme üye olan firma mal ve hizmet portföyünde bulunan ürün veya ürün gruplarını Barter havuzunda satışa sunar. Talep ettiği ürünleri ve hizmetleri ise Barter sisteminde bulunan satıcı firma ile mutabakata vararak ortak havuzundan çekebilir. Ticaret şartlarını taraf firmalar kendi aralarında görüşüp belirler. Firmalara ticaret sonunda ödeyeceği bedel için 9 ile 12 ay arasında süre talep edebilir. Barter firması bu süreyi belirler. Bu süre zarfında firma Barter sisteminde bulunan ürünlerini satabildiği takdirde borcunu ödemiş olur. Aksi durumda ticarete konu olan ürün ya da hizmetin bedelini sürenin bitiminde nakit olarak öder (<https://www.dunya.com>). Bu sistemi yöneten ticari kuruma Barter şirketi denir. Barter şirketi sistemin devamlılığını sağlamakla yükümlüdür. Barter sistemi, firmaların bu sistemin olanaklarından faydalanma şekil ve esaslarını belirler. Barter sistemi, sistemle işlev gören firmaların cari hesaplarını tutar, alacağı olan firmaların paralarını tahsil etmesine yardımcı olur ve borcu olan firmaların borçlarını ödeme durumunu takip eder. Barter sisteminden etkin bir üye kullanımı sağlanması için, firmaların arasındaki bilgi akışını düzenleyen bir iletişim ağı kullanır (<http://www.ozgurbiyan.com>, 2009).

Barter sisteminin faydaları olarak; nakitsiz finansman, mal ve hizmet alımlarında faiz kadar tasarruf, alacak riskinin ortadan kaldırılması, çabuk tahsil, reklam imkanı, ek ithalat ve ihracat imkanı, vadeli kredi imkanı, alacak değerinin korunması, tedarik kolaylığı, pazar yapısı hakkında bilgi edinme imkanı sıralanabilir (www.kobitek.com). Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, takas ticareti birçok potansiyel avantaja sahiptir. İlk olarak takas ticareti, sermaye mallarını almakta zorluk yaşayan ve istikrarsız pamuk pazarına yoğun bir şekilde bağlı olan Sudan gibi ülkelerde belirli bir planlamaya izin verdiği görülmektedir. İkinci bir avantajı da takasın gelişmekte olan ülkeler tarafından maddi yardım kaynağı olarak kullanılabilmesidir (Kidron, 1972). Barter sisteminin dezavantajları olarak üyenin satışa karşılık alım yapmaması, üyenin alıma karşılık satış yapmaması, ürün bedelinin üyeden tahsil edilememesi, atıl fon yaratma olasılığı, güçlü teminat verme zorunluluğu yasal boşlulardan kaynaklanan sorunlar olarak gözükmektedir (Oduncuoğlu, 2007, s. 42-45)

Barter sisteminin sınıflandırılmasında sıklıkla kullanılan Barter exchange, toptan Barter ve uluslararası Barter olmak üzere üç yöntem vardır (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 8-9). Barter exchange, bir işletme grubuna bir aracı tarafından verilen hizmet ile üyelerin aralarında yaptıkları mal ve hizmet değişimidir. Bu uygulama perakende Barter olarak da tanımlanabilir. Bu "düz" takas sistemi, genel olarak kabul edilebilir sabit para birimi bulunmayan ve merkezi olarak planlanan ekonomilere sahip ülkeler için uygun olduğu söylenilebilir. Bu özellikler elbette en iyi Komünist bloğun ekonomilerini tanımlamaktadır; Doğu Avrupa ve Rusya'nın gelişmekte olan ülkelerle yaptığı ticaretin neredeyse tamamı bu temelde yapılmaktadır (Kaikati, 1976, s. 20). Toptan Barter, toptancı, ana dağıtım firması veya üretici gibi konumlarda olan işletmelerin sahip oldukları mal ve hizmetlerini ticarete buldukları işletmeler ile değişim işlemleri olarak tanımlanmaktadır. En bilinen örneği, basın kuruluşlarının, firmalardan reklam alırken alacakları bedeli firmaların ürünleri ile tahsil etmeleridir.

Uluslararası barter iki şekilde karşımıza çıkar; bunlar countertrade (karşılıklı iki ülkenin mal takası) ve diğer countertade anlaşmalarıdır. Countertrade anlaşmaları, uluslararası ticaret anlaşmalarıdır ve daha çok Barter anlaşmaları türündedir. 1970'li yıllardan beri nakit sıkıntısı yaşayan ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında yapılmaktadır. Genellikle maden, tarım ürünleri ve bazı sanayi ürünlerini kapsamaktadır (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 8-9). Diğer countertrade anlaşmaları ise buy-back anlaşmaları, endüstri offset, clearing agreements ve switch anlaşmalarıdır. Buy-back (geri alım) anlaşmaları fabrika veya ekipman pazarlayıcılarının ilgili yatırımın gelecekteki üretim ile tekrar ödeme konusunda anlaştıkları bir takas şeklidir. Offset (Dengeleyici ticaret) anlaşmaları ihracatçının, ithalatçı ülkede üretilen nihai ürüne özel metaryelleri, parçaları ve yarı mamulleri birleştirerek ihracat yapması koşuludur ki, bu özellikle ileri teknoloji içeren malların ihracatında söz konusudur. İthalatçı ülke kendi endüstriyel yeterliliğini geliştirmek istemektedir. Offset türü ticaret genelde sivil savunma havacılığı ve diğer askeri ekipmanlarla ilgili olarak yapılmaktadır. Switch trading (üçlü ticaret veya anahtar ticaret) anlaşmalarında malı veya hizmeti alan ülke ödeme için üçüncü ülkeden olan alacağını, malı veya hizmeti satan ülkeye karşılık olarak gösterir (Arslan & Aykutlu, 1999, s. 8-9).

3.D-8 Teşkilatının Tarihçesi Ve Dünyadaki Durumu

3.1. D-8 Teşkilatının Tarihçesi

D-8 İktisadi İşbirliği Örgütü 15 Haziran 1997 tarihinde kurulan; Türkiye, Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran Malezya, Nijerya, Pakistan'ın iştirak ettiği, iktisadi kalkınma alanında yardımlaşma amacını taşıyan küresel çapta hükümetler arası bir birliktir. Amaçları arasında ticari ilişkilerdeki fırsatları çoğaltmak, uluslararası seviyedeki karar alma sürecine katkıda bulunmak, dünya ekonomisinde buldukları yeri güçlendirmek, bu sekiz ülkede yaşayanların hayat standartlarını yükseltmek sayılabilir (www.developing8.org). Gelişmekte olan Müslüman ülkeler arasında işbirliği fikri Ekim 1996'da İstanbul'da yapılan "Kalkınma Arasında İşbirliği" konulu bir seminer sırasında dönemin Başbakanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan tarafından ortaya atılmıştır. Fikir ülkeler arasında işbirliğini öngörmekte ve Güneydoğu Asya'dan Afrika'ya kadar uzanmaktadır. Seminere Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan temsilcileri katılmıştır. Bu konferans D-8'in kurulmasına yönelik ilk adımdı ve sadece bir dizi hazırlık toplantısından sonra D-8'in resmen kurulduğu ve Devlet Başkanları Zirvesi'nin bitiminde yayınlanan İstanbul Deklarasyonu ile faaliyete geçtiği belirtilmiştir (www.developing8.org).

3.2. D-8 Ülkelerinin Mevcut Durumları

D-8 ülkelerinin demografik yapısını Tablo 1'de verilmiş olup, nüfusu en kalabalık ülke yaklaşık 261milyon kişi ile Endonezya olarak görülmektedir. Kadın nüfus oranının en fazla olduğu ülke Türkiye ve 15-65 yaş aralığı nüfusa sahip ülkeler oransal olarak sırasıyla İran, Türkiye ve Malezya'dır.

Tablo 1. D-8 Ülkelerinin Demografik Yapıları (2016)

D-8 Ülkeleri	Toplam nüfus	0-14 yaş aralığı	15-64 yaş aralığı	65+ yaş	Kadınların Toplam Nüfustaki (%)
Malezya	31187265	27	68	5	50,47
Türkiye	79512426	25,36	66,90	7,74	50,84
Mısır	95688681	33,50	61,23	5,27	49,46
Endonezya	261115456	27,53	67,19	5,28	49,66
İran	80277428	23,64	71,12	5,24	49,67
Nijerya	185989640	43,96	53,30	2,75	49,06
Pakistan	193203476	34,88	60,62	4,50	48,63
Bengaldeş	162951560	28,93	66,07	5	49,53

Kaynak: www.developing8.org

IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)'ye göre, seçilmiş D-8 ülkelerinin, OECD ülkelerindeki fert başına gayrisafi yurtiçi hasıllarını (FBGSYİH) yakalayabilmesi için gerekli olan yıl sayısını hesaplamıştır (IBRD, 2008, s. 112-113, akt: Bocutoğlu, 2017, s. 195). Hesaplama D-8 ülkelerinin 2006 yılından itibaren, 1996-2006 döneminde kaydettikleri en yüksek FBGSYİH büyüme hızıyla büyümeye devam edeceği öngörülmüştür. IBRD matematiksel hesaplamayı mümkün kılmak için büyüme hızı seçiminin keyfi olduğunu belirtmektedir. Yorumlama yaparken buna dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkelerinin FBGSYİH'lerinin, 2006 yılından itibaren uzun dönemde % 2 oranında büyüyeceği tahmin edilmiştir. 2006 yılı itibarıyla OECD ülkelerinin FBGSYİH ortalaması 30 897 \$, 1996-2006 dönemindeki FBGSYİH maksimum büyüme hızı % 3.08 ve ortalama büyüme hızı % 2.04 olarak varsayılmıştır.

Bu varsayımları dikkate alarak, D-8 devletlerinin 2006 yılından itibaren OECD ülkelerinin FBGSYİH rakamını yakalayabilmeleri için gerekli olan süreler Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. D-8 Ülkelerinin 2006 Yılından İtibaren OECD Ülkelerinin FBGSYİH'sını Yakalayabilmesi için Gerekli Yıl Sayısı

D-8 Ülkeleri	FBDGSYİH (\$) (2006)	1996-2006 Büyüme Hızı (%) Max.	1996-2006 Büyüme Hızı (%) Ort.	OECD Ülkelerini Yakalamak İçin Gerekli Büyüme Hızı (%) 2050	OECD Ülkelerini Yakalamak İçin Gerekli Büyüme Hızı (%) 2100	OECD Ülkelerini Yakalamak İçin Gerekli Yıl Sayısı
Malezya	10 091	6.4	2.2	4.7	3.3	35
Türkiye	7 842	8.3	2.7	5.3	3.5	28
Mısır	4 031	4.9	2.7	6.9	4.3	118
Endonezya	3 570	4.3	1.3	7.2	4.4	181
İran	7 405	5.9	3.2	5.4	3.6	54
Nijerya	1 008	8.0	1.8	10.3	5.8	74
Pakistan	2 206	4.8	1.8	8.3	4.9	159
Bengaldeş	1 916	3.8	3.5	8.7	5.1	163

Kaynak: IBRD, 2008: s. 113'den derlenmiştir akt: Bocutoğlu, 2017, s. 115.

Tablo 2'den görüldüğü üzere en hızlı gelişme kat etmesi beklenen ülkeler Türkiye, Malezya ve İran'dır. Ancak bu varsayımların gerçeklikten uzak olduğu 2016 yılına kadar olan büyüme hızı rakamları incelendiğinde açıkça görülmektedir. Varsayımlar gerçekleşse bile D-8 ülkelerinin OECD ülkelerinin seviyesine ulaşmaları zaman alacaktır.

Tablo 3. D-8 Ülkelerinin Ödemeler Dengesi: Cari İşlemler Hesabı (milyon \$)

D-8 Ülkeleri	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bangladeş	507.00	-1337.00	971.00	1897.00	2449.00	3937.00	2026.00
Mısır	-4318.00	-6088.00	-10146.00	-6390.00	-2356.00	-12182.00	-18659.00
Endonezya	5303.00	1685.00	-24418.00	-29109.00	-27510.00	-17518.00	-16347.00
Iran	20361.00	60297.00	23416.00	26523.00	15861.00	9019.00	23566.00
Malezya	25711.00	32460.00	16245.00	11262.00	14835.00	8874.00	6067.00
Nijerya	13111.00	10668.00	17374.00	19049.00	899.00	-15763.00	2619.00
Pakistan	-3946.00	214.00	-4658.00	-2496.00	-3130.00	-2709.00	-3262.00
Türkiye	-44616.00	-74402.00	-47962.00	-63621.00	-43597.00	-32118.00	-32602.00

Kaynak: <http://developing8.org>

Tablo 3'e bakıldığında D-8 ülkelerinin cari işlemlerde 2016 yılı özelinde İran, Malezya ve Nijerya hariç açık verdikleri görülmektedir. Bu durum D-8 ülkelerinin dış ticarete yeni enstrümanlar bulması gerekliliğın göstermektedir.

Aşağıda verilen tablo 4'te mal ihracat rakamlarına bakıldığında Malezya ve Endonezya'nın ilk 30 ülke arasında olduğu görülmekte olup sadece Malezya ihracat payında %1'lik seviyeyi geçmiştir. Toplam olarak bakıldığında 2016 yılı için D-8 ülkeleri dünya ihracatının %4,12'lik kısmını karşılayabilmıştır. İthalat rakamlarında ise Türkiye ilk sırayı almış olup %1,22'lik payla dünyada yirminci sırayı almıştır. Toplamda ise dünya ithalatının %4,48'lik kısmını gerçekleştirmişlerdir. Tabloya bakıldığında Endonezya, İran ve Malezya haricindeki tüm ülkelerin açık verdiği görülmektedir. Türkiye'de ve az gelişmiş ülkelerde ithalatın büyük bir kısmı ithalatçılar için en çok risk barındıran yöntem olan peşin ödeme yolu ile finanse edilmektedir (Acar, 2009, s.10).

Tablo 4. D-8 Ülkeleri Mal İhracat ve İthalat Rakamları (2016- milyon \$)

D-8 Ülkeleri	İhracat Değer	İhracat Dünyadaki Payı (%)	İhracat Dünyadaki Sıralaması	İthalat Değer	İthalat Dünyadaki Payı (%)	İthalat Dünyadaki Sıralaması
Bangladeş	34956	0,22	53	41490	0,26	53
Mısır	25468	0,16	61	55789	0,34	45
Endonezya	144490	0,91	30	135653	0,84	32
Iran	66000	0,41	39	40000	0,25	54
Malezya	189414	1,19	24	168392	1,04	26
Nijerya	32800	0,21	56	39000	0,24	56
Pakistan	20435	0,13	68	47155	0,29	49
Türkiye	142557	0,89	31	198610	1,22	20
Toplam	656120	4,12		726089	4,48	

Kaynak: <http://stat.wto.org>**Tablo 5.** D-8 Ülkeleri Hizmet İhracat Ve İthalat Rakamları (2016- milyon \$)

D-8 Ülkeleri	İhracat Değer	İhracat Dünyadaki Payı (%)	İhracat Dünyadaki Sıralaması	İthalat Değer	İthalat Dünyadaki Payı (%)	İthalat Dünyadaki Sıralaması
Bangladeş	1916	0,04	106	8163	0,17	63

Mısır	14008	0,29	48	16131	0,34	44
Endonezya	23473	0,49	40	30594	0,65	32
İran	9949	0,21	57	13907	0,30	47
Malezya	33837	0,70	31	39094	0,83	30
Nijerya	3201	0,07	88	11893	0,25	52
Pakistan	3563	0,07	83	7440	0,16	66
Türkiye	37018	0,77	29	20427	0,44	39
Toplam	126965	2,64	-	147649	3,14	-

Kaynak: <http://stat.wto.org>

Tablo 5'te hizmet ticareti için ihracat ve ithalat rakamları verilmiş mal ticaret rakamları ile kıyaslandığında dünyadaki paylarının daha küçük olduğu görülmektedir.

Tablo 6. D-8 Ülkelerinde İhracat ve İthalatta Kullanılanı Mal Grubu (2015)

D-8 Ülkeleri	İhracat				İthalat			
	Tarım %	Perakende %	Yakıt ve maden %	Diğer %	Tarım %	Perakende %	Yakıt ve maden %	Diğer %
Bangladeş	5,6	92,8	0,6	1	26,8	63,3	5,4	4,4
Mısır	26	48,9	25,2	0	23,2	55,8	21	0
Endonezya	26,5	44,1	28,6	0,9	12,9	65,1	20,9	1,1
İran	9,2	28	44,7	18,1	24,4	68,9	2,9	3,8
Malezya	12,7	66,5	20,4	0,3	10,5	69,4	18,1	2
Nijerya	4	12,3	76,4	7,3	11,8	56,7	12,9	18,6
Pakistan	21	75,7	2,7	0,5	16,2	26,5	56,5	0,7
Türkiye	11,9	74,5	6,7	6,8	7,8	65,4	20,7	6,2

Kaynak: <http://stat.wto.org>

Tablo 6'da görüldüğü üzere ihracat sütunlarına bakıldığında tarım sektöründe tarımsal ürünlerde oransal ve rakamsal olarak %26,5 ile Endonezya ilk sırada bulunmaktadır. Perakende ürünlerinde Bangladeş %92,8 ile oransal olarak ilk sırada yer almasına rağmen 2015 mal ihracat rakamları tetkik edildiğinde Türkiye ve Malezya perakende ürünlerinin ihracat rakamları bazında Bangladeş'i geçtiği görülmektedir. Yakıt ve madeni ürünler ihracatında oransal olarak Nijerya ilk sırada bulunurken, diğer ürünlerin ihracatında İran ilk sırayı almıştır.

İthalat verilerine bakıldığında tarımsal ürünlerin ithalatında oransal olarak Bangladeş ilk sırayı almakta, perakende ürünlerinde ise Malezya ilk sırada olmaktadır. Yakıt ve madeni ürünlerde Pakistan %56,5'lik oran ile ilk sıradadır. Diğer ürünlerin ithalatında ise Nijerya %18,5'lik orana sahiptir.

Tabloyu okurken yüzdesel veriler dikkate alınmalı ve ülkelerin ihracat büyüklükleri farklı olduğu için rakamsal olarak ihracat sıralaması yapılırken dikkat edilmelidir.

Tablo 7. D-8 Ülkelerinin İhracat yaptığı ilk 5 ülke (2016)

D-8 Ülkeleri	İhracat 1	İhracat 2	İhracat 3	İhracat 4	İhracat 5
Bangladeş	Hindistan	A.B.D	İspanya	Fransa	Hollanda
Mısır	B.A.E	Suudi Arabistan	İtalya	Türkiye	İngiltere
Endonezya	Japonya	A.B.D	Çin	Singapur	Hindistan
İran	Çin	Hindistan	Türkiye	G. Kore	Japonya

Malezya	Singapur	Çin	A.B.D	Japonya	Tayland
Nijerya	Hindistan	A.B.D	İspanya	Fransa	Hollanda
Pakistan	A.B.D	Çin	Afganistan	İngiltere	Almanya
Türkiye	Almanya	İngiltere	Irak	İtalya	A.B.D

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr

Tablo 7’de 2016 yılı ihracat sıralamasında D-8 ülkelerinin ilk beş sırasında yer alan ülkelerin çok fazla bulunmadığı görülmektedir. Mısır ihracatında 4. sırada ve yine İran ihracatında 3. sırada Türkiye yer almaktadır.

Tablo 8. D-8 Ülkelerinin İthalat Yaptığı İlk 5 Ülke (2016)

D-8 Ülkeleri	İthalat 1	İthalat 2	İthalat 3	İthalat 4	İthalat 5
Bangladeş	Çin	Hindistan	Singapur	Japonya	HongKong
Mısır	Çin	Almanya	A.B.D	İtalya	Türkiye
Endonezya	Çin	Singapur	Japonya	Malezya	G. Kore
İran	Çin	Türkiye	G. Kore	Almanya	Hindistan
Malezya	Çin	Singapur	Japonya	A.B.D	Tayland
Nijerya	Çin	Hollanda	Belçika	A.B.D	Hindistan
Pakistan	Çin	B.A.E	Suudi Arabistan	Endonezya	A.B.D
Türkiye	Çin	Almanya	Rusya	A.B.D	İtalya

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr

2016 ithalat rakamlarında (Tablo 8) Türkiye; Mısır ile ithalatında 5. sırada, İran ile ithalatında 2. sırada yer almaktadır. Endonezya ithalat sıralamasının 5. sırasında Malezya ve Pakistan ithalat sıralamasının 4. sırasında Endonezya yer almaktadır.

4. Türkiye’nin D-8 Üyeleri İle Dış Ticareti ve Barter Sistemine Uygunluğu

Mayıs 2006’da Bali’de yapılan D-8 zirvesinde imzaya açılan Tercihli Ticaret Anlaşması (PTA) tüm üyelerce imzalanmıştır. Türkiye, Endonezya, İran, Malezya, Nijerya ve Pakistan’da 2016 yılında uygulanmaya başlanmıştır. D-8 Teşkilatı’nın kayda değer başarılarından biride D-8 teşkilatı üyeleri arasında ticaretin geliştirilmesi için Tercihli Ticaret Anlaşmasının uygulamaya geçmesidir (www.mfa.gov.tr).

Tablo 9. Türkiye’nin D-8 Ülkeleri İle Fasıllara Göre İhracat Ve İthalat Rakamları (2016)

Türkiye’nin D-8 Ülkeleri İle Dış Ticaret	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	47.114.436	9.834.316
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	61.700.939	40.391.284
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	49.792.809	6.705.600
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayiye ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	4.032.535	136.769.452
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	36.616.585	544.502.633
Kakao ve kakao müstahzarları	57.302.755	13.771.227
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	40.712.451	13.117.348
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	193.887.266	4.975.941
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	81.080.966	32.862.158
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	572.728.209	3.635.583.537
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve	125.411.576	69.117.696

izotopların organik-anorganik bileşikleri		
Organik kimyasal ürünler	28.950.187	143.048.816
Gübreler	15.963.634	210.773.334
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler vb., vernikler vb., macunlar, mürekkepler	86.159.303	21.260.922
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	91.202.757	6.710.769
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	59.373.109	67.713.702
Albüminoid maddeler, değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler, tutkallar, enzimler	67.846.103	20.241.919
Muhtelif kimyasal maddeler	95.020.037	131.333.572
Plastikler ve mamulleri	361.332.147	837.588.762
Kauçuk ve kauçuktan eşya	116.558.686	284.634.482
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	183.357.697	31.737.925
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	170.660.858	91.759.652
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	184.019.851	261.433.509
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	564.114	184.348.113
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	125.471.780	453.087.361
Sentetik ve suni devamsız lifler	208.552.936	549.650.658
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	112.336.644	11.274.814
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	132.812.667	5.654.680
Özel dokunmuş mensucat, tuftedilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	53.070.915	6.240.602
Örme eşya	53.609.129	13.393.092
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	254.192.804	212.529.660
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	217.172.755	647.661.062
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	37.489.996	78.719.894
Cam ve cam eşya	57.133.321	63.702.488
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	1.738.164.279	90.347.796
Demir ve çelik	563.150.791	154.359.501
Demir veya çelikten eşya	265.707.959	48.084.495
Bakır ve bakırdan eşya	25.718.216	209.804.717
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	104.458.365	322.454.153
Çinko ve çinkodan eşya	1.589.304	94.394.691
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	81.746.566	1.789.817
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler v.b	870.311.197	171.527.155
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	371.539.428	537.204.402
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	434.255.628	51.953.821
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar	42.452.659	52.837.647
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	97.226.745	22.283.827
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar vb.)	110.125.962	32.929.267

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Türkiye'nin D-8 ülkeleri arasındaki dış ticaret verileri, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)'den alınan verilerde 99 fasıl altında toplanmış ancak tablo 9'a aktarılrken ticaret hacimlerine bakılmış ve bir milyon doların altında ticaret hacmi olan 14, on milyon doların altında olan 17, elli milyon doların altında olan 21 fasıl çıkarılmıştır. Geriye elli milyon dolar ve üzerinde ticaret hacmi olan 47 fasıl kalmıştır. Verilen havuzdaki fasıllara bakıldığında mevcut sekiz ülkenin ortak ticaret yapabileceği çok sayıda fasıl bulunmaktadır. D-8

lkeleri ile ilişkin fasılların çokluğuna rağmen ülkeler arası dış ticaretin rakamsal olarak büyük olmaması Barter sisteminin bir alternatif olarak gündeme gelmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tablo 10. Türkiye'nin İran ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016 -)\$)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	32.904.830	34.322.328
Balıkçılık	1.465	5.596
Madencilik ve taşocakçılığı	29.675.559	3.553.501.278
İmalat sanayi	4.903.048.600	1.080.061.354
Toptan ve perakende ticaret	499.276	31.876.584
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	18.056	-
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	27.732	9.553
Toplam	4.966.175.518	4.699.776.693

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 10'dan görüleceği üzere Türkiye ile İran arasında gerçekleşen dış ticaretin büyük bölümü imalat sanayi ve madencilik fasıllarında gerçekleşmektedir. Dünya kesinleşmiş ham petrol kaynaklarında İran %11,5'lik hacmi ile önemli bir yere sahip olup, üretimde üçüncü sırayı almıştır . Doğalgaz rezervlerine bakıldığında ise Rusya'dan sonra ikinci sırada kendine yer bulmuştur. Bu rakamlar ülkenin dış ticaretinde etkin olduğu kalemleri göstermektedir (www.ekonomi.gov.tr). Türkiye'nin enerji ihtiyaının büyük bir bölümünün İran'dan karşılanması olası görülmektedir. Bunun karşılığında Barter sistemi ile imalat sanayi ürünleri, sebzeler, meyveler ile ormancılık ürünlerinin sunulabileceği öngörülmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin konumu turizmde elini güçlendirirken, hizmet ve inşaat alanlarındaki yaptığı atılım Barter işlemleri için ciddi fırsatlar doğurabilir.

İran'a uygulanan ambargo dönemlerinde para transferinin mümkün olmaması ile Barter yönteminin nnn açıldığı belirtilmiş ve ticaret odalarının karşılıklı Barter ticaretini geliştirmek için mutabakata varıldığı açıklanmıştır (<http://www.aljazeera.com.tr>, 2017).

Tablo 11. Türkiye'nin Pakistan ile İhracat ve İthalat Rakamları (2016-\$)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	8.775.750	3.081.866
Madencilik ve taş ocakçılığı	3.591.667	2.287.700
İmalat sanayi	333.346.530	256.918.090
Toptan ve perakende ticaret	1.182.098	1.065.966
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	-	413
Toplam	346.896.045	263.354.035

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 11'de bahsi geçen fasıllardan imalat sanayi Pakistan ile dış ticarete konu olan en büyük fasıl olarak görülmektedir. Hidrokarbon kaynakları Pakistan'da geniş bir yer tutmakta ve ülkede doğal gaz rezervleri bulunmaktadır. Pakistan'da az miktarda petrol, kalitesi yüksek olmayan kömür, demir, bakır, tuz ve kireçtaşı rezervleri mevcuttur (www.ekonomi.gov.tr). 2016 yılında Türkiye'den yapılan ithalat da helikopterler, uçaklar vb.; uzay araçları (uydular dahil), uzay araçlarını fırlatıcı araçlar ve yörünge-altı araçları, telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar, süt, krema (konsantre edilmiş), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler ürünler yer alırken ihracatta ise pamuklu ürünler ve kurşun kalemler, kurşun boya kalemleri, kurşun kalem kurşunları, pasteller, yazı, çizim tebeşirleri ve terzi tebeşirleri bulunmaktadır. İthalat ve ihracatta kullanılan bu rnlerin Barter sisteminde kullanılabileceği düşünülmektedir.

Tahran'a yapılan ABD yaptırımları karşısında ikili ticareti artırmayı amaçlayan bir takas sistemi kapsamında Pakistan, gübre ve demir cevheri karşılığında İran'a bir milyon ton buğday ve iki yüz bin ton pirinç ihraç edeceğini bildirmiştir (www.tribune.com.pk). Bu birlik içindeki Barter sisteminin işleyişi açısından önemli bir veri olduğu düşünülmektedir.

Tablo12. Türkiye'nin Mısır ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016-Ş)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	53.269.518	15.823.249
Balıkçılık	-	1.166.266
Madencilik ve taşocakçılığı	28.783.286	24.468.184
İmalat sanayi	2.650.381.366	1.395.898.384
Toptan ve perakende ticaret	487.831	6.039.742
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	4.422	-
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	-	1.375
Toplam	2.732.926.423	1.443.397.200

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 12'de imalat sanayi Türkiye ile Mısır arasında en önemli dış ticaret faslı olarak görülmektedir. Trade map verilerinde Mısır 2016 yılında 46. sıraya 58 milyar dolarlık ithalat rakamı ile ulaşmış, ihracatta ise 22,5 milyar dolar ile dünyanın en büyük 68. ihracatçısı durumuna gelmiştir. Mısır'ın ihracat kalemlerine baktığımızda en önemlileri; altın, ham petrol ve petrol ürünleri, gübre, kablo ve tellerdir. İthalat yaptığı mallar ise petrol yağları ve gazları, buğday, mısır, binek otomobiller ve demir-çelik ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en büyük buğday ithalatçılarından biri Mısır'dır. 2016 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatı bir önceki yıla göre, Mısır'ın ithalatının kısmak amaçlı tüm dünya ülkelerine uyguladığı Üretici Kayıt Sistemi nedeniyle %12 azalarak 2,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Mısır'a yapılan ihracatın toplam ihracatımızdaki payı %1,9 oranında olmuş, en fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında 13. sıraya düşmüştür (www.ekonomi.gov.tr).

2016 yılında Türkiye'den yapılan ithalat içeriğinde petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar, demir veya alaşımız çelikten çubuklar, binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar yer almaktadır. Türkiye'ye yapılan ihracatta ise propilen ve diğer olefinlerin polimerleri, azotlu mineral veya kimyasal gübreler ve altın önemli kalemlerdir.

Tablo 13. Türkiye'nin Malezya ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016-Ş)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	16.210.970	26.239.983
Balıkçılık	-	30.333
Madencilik ve taşocakçılığı	9.856.201	69.623
İmalat sanayi	294.233.298	1.968.412.126
Toptan ve perakende ticaret	1.263.364	2.182.978
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	-	20.357
Toplam	321.563.833	1.996.955.400

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 13 Malezya ile dış ticaretimizde ihracat rakamı ithalat rakamından daha küçük olduğunu göstermektedir. İmalat sektörü hem ihracatta hem de ithalatta en önemli kalemdir. Malezya ihracatında önde gelen kalemler elektrikli ve elektronik eşyalar, ham petrol ve doğal gaz, kimyasallar, makineler, ağaç ürünleri, optik ve bilimsel aletler, tekstil ve giyim ile geleneksel ihraç ürünleri olan palm yağı, kereste, kütük, kauçuk olarak karşımıza çıkmaktadır.

2016 yılı için Türkiye'nin Malezya'ya ihracatına bakıldığında başlıca kalemlerin altın, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar, prefabrik yapılar, dokunmuş halılar, yer kaplamaları, kara taşıtları için aksam ve parçaları yer almaktadır. İthalatında ise, palm yağı ve fraksiyonları, diyodlar, transistörler vb. yarı iletken tertibat; ışık yayan diyodlar; monte edilmiş piezo elektrik, işlenmemiş alüminyum, yer almaktadır (www.ekonomi.gov.tr).

Malezya kauçuk üretiminde dünyada söz sahibidir. Dünya palm yağı üretiminde ise ikinci sırada yer almaktadır. Elektronik ürünler en önemli ihracat kalemleri olmasına rağmen, üretim ağırlıklı olarak ithal ara mallarına bağımlı durumdadır. Bu durum Barter sistemi için ülkenin kuvvetli kalemlerini göstermektedir.

Tablo 14. Türkiye'nin Bangladeş ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016-Ş)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	37.777.218	4.125.523
Madencilik ve taş ocakçılığı	3.997.178	-
İmalat sanayi	221.994.786	873.953.033
Toptan ve perakende ticaret	7.487	2.960.061
Toplam	263.776.669	881.038.617

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Bangladeş ekonomisi, son 20 yılda ticarete bağımlı bir ekonomiye dönüşmüştür. Öncesinde yardıma bağımlı bir ekonomi olan Bangladeş ekonomisine, orta gelir düzeyine ulaşabilmek için lazım olan yatırım odaklı büyümeye geçiş şuan itibariyle başırlanamamıştır. Hazır giyim sektörü ve işçi gelirleri ekonominin en sürükleyici alanlarını oluşturmaktadır. Bangladeş'te tek bol kaynak olan düşük ücretli iş gücü emek-yoğun üretim alanlarında iyi bir şekilde istihdam edilmeye çalışılmaktadır. Ülkenin en fazla ithal ettiği ürün grubunu ise, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar oluştururken, bu ürün grubunu pamuklu mensucat, pamuk ve pamuk ipliği izlemektedir (www.ekonomi.gov.tr).

Tablo 15. Türkiye'nin Endonezya ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016-Ş)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	35.222.164	108.104.296
Balıkçılık	-	249.511
Madencilik ve taşocakçılığı	10.421.730	6.798.840
İmalat sanayi	207.292.082	1.309.308.005
Toptan ve perakende ticaret	700.393	118.155
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	-	142.798
Toplam	253.636.369	1.424.721.605

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Endonezya 1970 ile 1990 arasındaki yıllarda ithalata bağımlı olması sebebiyle cari açık veren bir ülkeydi. Krizin etkileriyle ithalattaki azalma dış ticaret yapısını değiştirerek ticaret fazlası veren bir konuma gelmiştir. Sonrasında ithalattaki önemli ölçüdeki düşüş nedeniyle dış ticaretteki bu yapı değişmiş ve ülke ticaret fazlası veren bir ülke konumuna gelmiştir. Cari açığın kapanmasında ülkenin ihraç ettiği hammaddelerin dünya piyasalarında fiyatlarının artması önemli rol oynamıştır. 2015 yılı itibariyle ticaret fazlası 7,6 milyar dolardır. Petrol ve gaz, ithalat ve ihracatta önemli bir yer tutmaktadır (www.ekonomi.gov.tr). 2016 yılı Endonezya ihracatımızda yaprak tütün ve tütün döküntüleri, buğday unu/mahlut unu, elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontro önde gelen kalemlerdir. Endonezya'nın Türkiye'den ithal ettiği ürünlere bakarsak sentetik devamsız

liftten iplik ilk sırada gelmektedir. 1980'lerin ortalarından itibaren hızlı genişlemeye başlayan sanayi sektörü 1990'lı yıllarda tarım sektörünü geride bırakmaya başlamış, 2013 yılı itibariye ülke gayrisafi yurtiçi hasılasının %46,7'sini üretir hale gelmiştir (www.ekonomi.gov.tr). Barter sisteminin uygulanması hususunda, tarım sektörünün yanında sanayi sektöründeki gelişmeler de Endonezya'nın elini güçlendirecektir.

Tablo 16. Türkiye'nin Nijerya ile İhracat Ve İthalat Rakamları (2016-Ş)

ISIC Rev 3 sınıflamasına göre dış ticaret fasılları	İhracat	İthalat
Tarım ve ormancılık	232.315	130.461.636
Madencilik ve taşocakçılığı	854.893	190
İmalat sanayi	239.955.373	27.321.923
Toptan ve perakende ticaret	559.667	30.450
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	349	-
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	980	-
Toplam	241.603.577	157.814.199

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Uluslararası Ticaret Merkezinin verilerinde Nijerya'nın ihracatının %95'ini petrol ve doğal gaz olduğu belirtilmektedir. Hidrokarbon dışında en önemli ihraç kalemi ise kakaodur. Nijerya'nın ithalatındaki başlıca ürünler; petrol yağları, telefonlar, buğday, ilaçlar ve otomobillerdir. Nijerya'da son yıllarda 8-10 yaşında kullanılmış araçların ithalatında artışlar yaşanmaktadır. Ayrıca, özellikle ABD'den ithal edilen traktör ithalatlarının da önemli bir kısmını ikinci el traktörler oluşturmaktadır. Nijerya'da, önümüzdeki yıllarda otomotiv yedek parçaya olan ithalatta önemli artışlar olması beklenmektedir (www.ekonomi.gov.tr).

Nijerya ile olan dış ticaretimiz ülkemiz aleyhine açık vermektedir. 2011-2014 dönemindeki iki ticaret hacmindeki artış seyri, 2015 ve 2016 yıllarında yerini düşüğe bırakmış, hem ihracatımız hem de ithalatımız azalmıştır. Türkiye'nin Nijerya ya ihracatında demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı; inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelik, alçı taşı, anhidrit ve alçılar ve hijyenik havlular, tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşyalar ilk sıralarda gelirken, ithalatında ise petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar, diğer yağlı tohumlar ve meyveler ilk sırada gelmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2016 yılı verilerine göre 1.656 milyar dolar ticaret hacmine sahip olan D-8 teşkilatı ile dünya ticaretinde mallarda %4,3'lik bir paya, ticari hizmetlerde ise %2,89'luk bir paya sahiptir. D-8 teşkilatının ticaret hacmi en yüksek üyeleri Malezya ve Türkiye, ticaret hacmi en düşük üyesi Bangladeş ve Mısır'dır.

Dünya genelinde yaşanan krizler dış ticaret hacminde daralmaya sebep olmaktadır. Bu durumun aşılması için ise farklı ticaret ve finans yöntemlerinin uygulanması gerekli olmaktadır. Bu bağlamda barter sisteminin ekonomileri rahatlatarak bir alternatif yöntem olduğu açıkça görülmektedir. Geniş perspektiften bakıldığında barter sisteminin cari açık veren D-8 ülkelerin mali durumlarını toparlamada, dış borçlarını ödemede, stoklarını eritmede, kotaları aşmada, yabancı para birimi kullanarak harici masraflardan kaçınmada etkili olacağı görülmektedir.

D-8 Ülkelerinin tek tek inceleyecek olursak; Türkiye İnşaat sektörü ve hizmetlerinde, turizmde, tarımda güçlü konumda bulunurken Türkiye'nin en büyük ithalat kalemini enerji oluşturmaktadır. İran dünya petrol rezervlerinde üçüncü, doğalgaz rezervlerinde ikinci sıradadır. İran'ın en büyük ithalat kalemi ise pirinçtir ve pirinci diğer gıda ürünleri izlemektedir. Malezya kauçuk ve palm yağı üretiminde dünyada ilk sıralardadır. Elektronik ürünlerde ise ithal ara mala bağımlılığı vardır ve elektronik ürünler en önemli ihracat kalemidir.

Bu bağlamda en önemli ithalat kalemi de yine elektronik entegre devrelerdir. Endonezya da Türkiye'deki gibi tarım ürünleri ön plandayken son yıllarda sanayi ürünleri ön plana çıkmıştır. Önemli mineral kaynakları olması sebebiyle madencilik de önemli bir katkı yapmaktadır. İthalatta ise petrol ürünleri ve kara taşıtları aksam ve parçaları ilk sıradadır. Pakistan da tarım sektörü en önemli ihracat alanıyken tekstil sektörü endüstrisinin büyümesinde önemli bir role sahiptir. Pakistan'ın en büyük ithalat kalemini ise petrol yağları ve ham petrol oluşturmaktadır. Bangladeş de işgücü yani emek ücretlerinin ucuz olması hazır giyim sektörünü ön planda tutmuştur. İthalatta ise petrol ürünleri ve pamuk ilk sırada gelmektedir. Nijerya da İran gibi petrol yönünden çok zengin bir ülkedir. Petrol ürünlerinin yanında tarım sektörü de aktif bir şekilde çalışmaktadır. Ülkenin en fazla ithal ettiği ürün grubu ise otomobil, pirinç ve buğdaydır.

D-8 ülkelerinin tek bir ülke, tek bir Pazar gibi hareket etmeleri birliğin dışa bağımlılığını azaltacak, birlik ülkeleri ve firmaları ihtiyaçlarını oluşturan barter havuzundan temin etmesini sağlayacaktır. Yukarıda belirtilen ürünlerden yola çıkarsak petrol ve doğalgaz rezervleri bol olan ülkeler gıda ürünleri talep etmekte, hizmet sektörleri göreceli ileri olan ülkeler enerji ve hammadde talep etmektedir. Bu durum D-8 ülkelerinin tamamı ile olmasa bile birbirlerinin ihtiyaçlarını kısmen karşılayabileceğine bir örnektir.

D-8 teşkilatını oluşturan ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri aynı değildir. Teşkilat ülkelerinde farklı ürün grupları üretilmesi ve bulunması dolayısıyla barter sisteminin uygulanması bu ülkelerin hem ihracatta hem de ithalatta elini rahatlatacaktır. Finansman bulma sorunu bu yöntemle aşılabilecek, ikili ilişkilerin ilerlemesi ile dış ticaret tetiklenecek, Ülkelerin yanı sıra ülkelerdeki firmalar içinde büyük bir havuz ve imkân sağlanacaktır.

Kaynakça / References

Acar, O. (2009). "Türkiye'de Dış Ticaret ve Dış Ticaretin Finansmanı Durum Değerlendirmesi http://yeni.tepav.org.tr/upload/files/1271243520r1334.Dis_Ticaretin_Finansmani_Raporu.pdf

Arslan, C. M. & Aykutlu, F. (1999). *Barter Uygulaması*. Ankara: Türmob yayınları.

Bocutoğlu, E. (2017). Kuruluşunun 20. Yılında Sürdürülebilir Kapsayıcı Büyüme Açısından D-8 İktisadi İşbirliği Örgütü Üye Devletlerinin Mevcut Durumu: Dünya Ekonomik Forumu Verileri İle Bir Değerlendirir. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(15).

IBRD. (2008). *The growth report: strategies for sustained growth and inclusive development*. Washington: IBRD, Commission on Growth and Development.

Kaikati, J. K. (1976). The Reincarnation of Barter Trade as a Marketing Tool. *Journal of Marketing*, 17-24.

Kidron, M. (1972). *Pakistan's Trade with Eastern Bloc Countries*. Newyork: Preager.

Marşap, B. (2001). Bir Finansman Aracı Olarak Barter Sistemi ve Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 3(1), 55.

Oduncuoğlu, F. (2007). Konaklama İşletmelerinde Barter Sistemi Uygulamasının Pazarlama Fonksiyonuna Etkisinin Analizi,(yüksek lisans tezi), Eskişehir Üniversitesi, Eskişehir.

Şimşek, M. S. (2004). *Parasız Ticaret Barter*. İstanbul: Kapital yayınları.

Tekin, A. (1999). Yeni Bir Finansman ve Pazarlama Tekniği: Barter(Finansal Takas). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Yüksek Okulu Dergisi*(3), 151-156.

Uyan, Ö. (2005). İş Dünyası'nın Yeni Pusulası: Barter Sistemi. *Bakırköy Yenises Gazetesi*, s. 29.

Diğer Kaynaklar / Other Sources

<http://developing8.org/Statpriority.aspx>, 31 Ekim 2017'de erişildi.

https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/ulkeler?_afLoop=8095069111769765&_afWindowMode=0&_afWindowId=10lpmren1r&_adf.ctrlstate=x7upuwqch_6#!%40%40%3F_afWindowId%3D10lpmren1r%26_afLoop%3D8095069111769765%26_afWindowMode%3D0%26_adf., 24 Ekim 2017'de erişildi.

http://www.mfa.gov.tr/gelisen-sekiz-ulke-_d-8_.tr.mfa, 30 Ekim 2017'de erişildi.

<https://tribune.com.pk/story/341205/iran-pakistan-in-talks-on-wheat-barter-deal/>, 30 Ekim 2017'de erişildi.

<https://biruni.tuik.gov.tr/>, 27 Ekim 2017'de erişildi.

<http://kobitek.com/barter-sistemi-ve-faydalari>, 23 Ekim 2017'de erişildi.

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=BD,EG,IR,MY,NG,PK,TR,ID>, 25 Ekim 2017'de erişildi.

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/irana-ambargo-takasla-asilacak>, 27 Ekim 2017'de erişildi.

<http://www.ozgurbiyan.com/?p=189:http://www.ozgurbiyan.com/2009/10/barter-islemlerinin-turk-vergi-hukuku-karsisindaki-durumu/>, 30 Ekim 2017'de erişildi.

<https://www.dunya.com/kose-yazisi/barter-duzeni/332086>, 22 Ekim 2017'de erişildi.